

BARNÓCZKI LÁSZLÓ – MAGYAR MÓNICA

A koffeinmentes kávétól az átlátható titkosszolgálatig

A titkosszolgálati munka
és az átláthatóság közötti látszólagos ellentmondás feloldása

A posztmodern jóléti, jogállami társadalmakban a korábbi századokban értelmezhetetlen értékek válnak fő jelentőségűvé. Az is gyakran előfordul, hogy a világ dolgaival kapcsolatos társadalmi elvárások új értelmet kapnak, és egyre szélesebb körű érvényesülésre tartanak igényt. Ezek a folyamatok olyan többé-kevésbé kézzelfogható produktumokban, termékekben nyilvánulnak meg, mint az átjárható határok, a koffeinmentes kávé vagy akár a passzívház.

Érezzük, hogy a példaként említett esetekben olyan kívánalmakat támasztunk az életünk, környezetünk jól ismert részei kapcsán, amelyek a korábbi generációk számára nyilván abszurdnak, szurreálisnak tűnhettek volna. Az abszurditás abból adódik, hogy az új követelmény látszólag éppen az értelmétől, a lényegétől látszik megfosztani az adott dolgot. A hagyományos gondolkodás szerint a határ lényege a kontroll, a rosszhiszemű vagy spontán határátlépések megakadályozása; a kávéra kifejezetten a koffein jótékonynak tartott hatásai okán szokott rá az emberiség; és egy háztartás is olyan dolog, amelynek működtetéséhez ilyen vagy olyan formában energiafelhasználás szükséges.

Gyakorlati, kézzelfogható tapasztalataink alapján aztán mégis vívmányként tekintünk az említettekre. Felismerjük ugyanis, hogy a legális határátlépések könnyítése nem zárja ki a korszerű és hatékony határellenőrzést, a koffeinmentes kávénak jó esetben kávéíze van, ráadásul fogyasztásával száz százalékgig rekonstruálható a kávézás szertartása; korszerű anyagok és technológiák felhasználásával pedig egy passzívházban is hasonló komfortszint érhető el, mint egy hagyományos otthonban, mégpedig a felhasznált energiamennyiség radikális csökkentése mellett. Valahogy így tekint a szakszolgálat az átláthatóság követelményére.

Edward De Bono szavai szerint „ *kreativitás nélkül csak ismétlés és rutin van; mindkettő nagyon értékes a maga helyén, és viselkedésünk jórészt ebből áll, de a fejlődéshez, a változáshoz és az új irányokhoz kreativitás kell*”¹.

¹ Edward De Bono: A kreatív elme – 62 gyakorlat a kreativitás növelésére. HVG Könyvek Kiadó, Budapest, 2009

Másként, a változtatáshoz mindig szükséges egyfajta formabontó, rendhagyó gondolkodás, amely képes a jól megszokott, biztonságos mozgásteret nyújtó határainkat, vagy akár a szakmai komfortzónáinkat is – észszerű és szükségszerű módon – átlépni, netán esetenként áttörni. Erre a fajta rugalmasságra és szemléletváltásra volt szükség részünkről, amíg eljutottunk odáig, hogy meghaladjuk a klasszikus titkosszolgálati szocializáció jelentette eddigi kereteket és persze nagyon precízen, körültekintően kialakított játékszabályok mellett a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósággal együttműködésben kísérletet tegyünk legféltebb eljárásaink átvilágítására.

Persze a változtatni meréshez a belső motiváción túl mindig jól jön egy kis külső kényszer.

A figyelmes olvasó első ízben 2014-ben, majd 2015 nyarán a médiában számos alkalommal találkozhatott olyan cikkekkel, amelyek eleinte a Gamma International, majd később a Hacking Team elnevezésű cégek szervereinek feltöréséről tudósítottak. A jelzett adatbázisokból ismeretlen hackerek (vagy netán sértett/ellenérdekelte alkalmazottak) elképesztő mennyiségű – csak a Hacking Team esetében például közel négyszáz gigabájtnyi – adatot tulajdonítottak el és tették bárki számára szabadon elérhetővé, különféle internetes fájlmegosztó oldalakon.

A sajtóba, illetve a világhálóra kiszivárogtatott adatállomány érzékenysége, az abban szereplő konkrétumok első olvasatra sokkoltak minket. Olyan szalagcímeket lehetett olvasni a sajtóban, hogy *A magyar titkosszolgálatnak még a kémprogram telepítése sem sikerült...*² vagy *Kicsengő kémhívás és követésnél megjelenő GPS-jel – ilyen egy állami kémprogram...*³, ez mindannyiunk számára nagy traumát okozott. Minden összedőlni látszott, ami eddig a világunk alapjait képezte.

Az első meglepetésből és sokkból felocsúdva egy magára valamit adó szolgálatnak azonban ilyenkor intézkednie, értékelnie és reagálnia kell, mégpedig nem pusztán a döntéshozók, illetve a szakmai közvélemény, hanem a „laikus közönség” számára is értelmezhető és megnyugtató módon.

Intézkedtünk hát, mégpedig gyorsan és rendkívül hatékonyan.

E helyütt érthető okokból nem részletezett intézkedéseink nyomán a szivárogtatások az egyes konkrét műveleteink, eszközalkalmazásaink, illetve a mögöttük álló szolgálatok viszonylatában nem okoztak műveleti érdeksérelmet. A szakszolgálat pajzsfunkciója érvényesült, az alkalmazások konkrét

---

² https://index.hu/tech/2014/08/12/a_magyar_titkosszolgalatnak_nem_sikerult_a_kemprogram_telepitese/

³ Uo.

iránya, az azokat megrendelő szervezetek és célok árnyékban maradtak, az incidens megállt a szakszolgálat kapuinál.

A kapukon belül azonban a lavinát már nem lehetett feltartóztatni; a történetek kapcsán haladéktalanul vizsgálódni kezdtek az arra feljogosított szervek.

Mindez alig egy évvel az *Edward Snowden* által kirobbantott lehallgatási botrány után történt, amelynek során a CIA számítógépes szakembere olyan, szigorúan titkos NSA-dokumentumokat hozott nyilvánosságra, amelyekből kiderült, hogy az amerikai titkosszolgálatok széles körben figyelik az emberek mobiltelefon-hívásait, valamint internetes tevékenységét az Egyesült Államokban és világszerte. Snowden egyebek között olyan kémprogramok létezését és működési részleteit szivárogtatta ki, amilyen a PRISM, az NSA telefonhívás-adatbázisa és a Boudless Informant, vagy éppen a Tempra, a brit titkosszolgálat által alkalmazott, számítógépes ellenőrző rendszer.

A nemzetközi és a hazai közhangulat az előzmények nyomán pattanásig feszültté vált tehát minden olyan „titkos dolog” iránt, amely nem átlátható vagy nem törvényes. Ebben a helyzetben kaptuk meg 2014 őszén a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságtól azt a kérdéssort, amellyel a kémprogramok állami alkalmazásának részleteire irányuló hatósági vizsgálatot kezdték el.

Emlékezetes, és – titkosszolgálati szakemberként – megdöbbentő volt egy nem rendvédelmi profilú állami szerv részéről olyan precizitással, illetve célirányos, minőségi szaktudással szembesülni, amellyel a hatóság a kémprogramok alkalmazásának jogi, műszaki és technikai részleteit „feszegette”.

Hangsúlyoznunk kell azonban azt is, hogy a feltett kérdések között egyetlenegy sem volt olyan, amely meghaladta volna a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság hatáskörét, illetve amelynek megválaszolása alól valamilyen törvényi rendelkezés felmentést adott volna számunkra.

A kérdéssor megválaszolása után, 2014 októberében helyszíni ellenőrzésre is sor került a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál, amikor is az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottságának tagjai és a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság kijelölt szakértője immár mélységében azt vizsgálta, hogy összhangban van-e az úgynevezett kémprogramok szakszolgálat általi alkalmazása a személyes adatok védelmére és az adatkezelésre, valamint a titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályokkal.

A kihelyezett ülés előtt a sajtónak kiszivárogtatott információk kapcsán, így a FinFisher, illetve a FinSpy elnevezésű kémprogramok állami szervek általi alkalmazására irányulóan a nemzetbiztonsági bizottság zárt ülésének

összehívására került sor, amelyen a szakszolgálat – újonnan kinevezett – főigazgatóját is meghallgatták.

A zárt ülés utáni sajtónyilatkozatokból egyértelműen megállapítható, hogy a tudomásukra jutott információk alapján a bizottság tagjai pártállástól függetlenül úgy ítélték meg, hogy Magyarországon a kémprogramok alkalmazása a vonatkozó törvényi előírások betartásával történik, amit a következő sajtóközlemények⁴ egyöntetűen alátámasztanak:

- A bizottság szocialista elnöke szerint nincs ok az aggodalomra. *„Aggódni legfeljebb abból a szempontból lehetne, hogy ezeknek a használatára annyira rejtett, hogy még egy telefonlehallgatáshoz képest is nehezebben tetten érhető, de valóban, ha a törvényeket betartják, a nemzetbiztonsági törvényben lévő garanciákat például, akkor nem lehet visszaélészerűen használni ezeket, tehát azt gondolom, hogy pánikkeltésre nincs ok”* – mondta Molnár Zsolt.
- *„Világossá tették előttiünk a szolgálatok azt is, illetve az igazgató asszony, hogy amióta használták ezt a szoftvert, úgy jártak el, ahogy azt a nemzetbiztonsági törvény előírja. Vagy a mindenkori igazságügyi miniszter, vagy pedig a bűncselekményeket felderítő eljárásokban pedig a bíró adott arra engedélyt, hogy ezt a szoftvert használják”* – közölte Németh Szilárd, a nemzetbiztonsági bizottság fideszes alelnöke.
- *„Az egyik kérdésem direkt arra irányult, hogy tömeges alkalmazásról szó van-e vagy nincs, és egyértelmű választ kaptam arra vonatkozóan, hogy a törvény betűjét és szellemét betartva itt egyedi alkalmazásról van szó, amin erős külső kontroll van”* – mondta Szél Bernadett, az LMP képviselője, aki az ülés összehívását kezdeményezte.

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság a Nemzetvédelmi Szakszolgálat írásbeli válaszána elemzése, valamint a kihelyezett bizottsági ülésen megismert információk kiértékelése után a következő értékelést hozta nyilvánosságra a honlapján⁵: *„A NAIH által végzett vizsgálat során megismert tényekből az a következtetés adódik, hogy a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a kémprogram alkalmazásával kapcsolatban a törvényi előírásokat maradéktalanul betartva hajtja végre az Nbtv.⁶ 8 § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott feladatait. A vizsgálat során jogsértésre utaló információ nem merült fel...”*

⁴ <https://hirtv.hu/ahirtvhirei/kemprogram-a-torveny-betujet-betartva-alkalmazzak-1243587>

⁵ Bíró János: Jelentés a kémprogramok magyar nemzetbiztonsági célú alkalmazásáról. Adatvédelmi állásfoglalások, jelentések. 2015. 01. 08. https://www.naih.hu/files/adatvedelmi-jelentes-1904-6-2014-T_kemprogram.pdf

⁶ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXXV. törvény.

A vizsgálatok során tehát több szempontból is egyértelműen bebizonyosodott, hogy a szakszolgálat a rendelkezésére álló ellenőrző eszközök alkalmazásakor minden esetben a törvények maximális betartásával járt el.

A modern tömegdemokráciákban az állampolgárok általános tájékozottsági szintjének drasztikus növekedésével az átláthatóság, azaz a transzparencia követelménye egyre markánsabban jelenik meg úgy általában az állam, illetve konkrétan az állami szervek működése kapcsán is.

A titkosszolgálatok működése tekintetében ennek az igénynek a megfogalmazása első hallásra életszerűtlennek, bizonyos fokig a dolgok természetes rendjével ellentmondásban állónak tűnik.

Az átláthatóság kritériumának való megfelelés a szakszolgálat számára azonban magában hordozza saját szerepértelmezése tökéletesítésének, a hagyományos titkosszolgálati szervezeti szemlélet korszerűsítésének, illetve tevékenységeink új szempontú elemzésének lehetőségét.

Ezek a lehetőségek kellő belső hajtóerőt jelentettek a szakszolgálat számára, hogy innovatív módon gondolkodjon arról, kell-e, lehet-e a működésének átláthatóságát javítania. Ahogy említettük, ehhez sajátos külső motivációt hozott az élet, a 2014-es és 2015-ös szivárogtatások és következményeinek kényszerű kezelése formájában. Ilyen értelemben tehát szerencsés időszakra estek ezek az események. Ráadásul a kémprogramok alkalmazásával kapcsolatos hatósági eljárás rávilágított arra, hogy a nagyfokú szakmai felkészültséget mutató, szinte a „szőrszálhasogatásig” aprólékos, egyszersmind a saját eljárásainak, megállapításainak súlyával és lehetséges következményeivel tisztában lévő, felelős gondolkodású Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságban remek partnerre találtunk az audit lefolytatásához.

Az immár közös gondolkodás eredményeként a szakszolgálatnál a titkosszolgálati eszközök alkalmazásával kapcsolatos szolgáltató tevékenység tekintetében a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság munkatársai egy olyan átfogó adatvédelmi auditot folytattak le, amely valamennyi, adatvédelmi szempontból releváns műveleti eljárásunkra kiterjedt. Az audit filozófiájának speciális játékszabályai pedig lehetővé tették, hogy a szakszolgálat úgy feleljen meg az átláthatóság követelményének, hogy közben a működése során érvényesülő szakmai elvek és szabályok, mindenekelőtt a titkosság kritériuma semmilyen módon nem sérült.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság szerepkörének tisztázása

Magyarországon a nemzetbiztonsági ágazat és tevékenység transzparens szabályozására a rendszerváltás folyamatában, a demokratikus és jogállami feltételek megteremtődésével kerülhetett sor.

Az 1990. évi X. – úgynevezett ideiglenes – törvény volt az első nyílt, minden állampolgár számára hozzáférhető jogszabály, amelyben megjelentek a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának, illetve az állampolgári jogok védelmének fontosabb garanciális elemei, feltételei, egyebek között a nemzetbiztonsági tevékenység célirányosságának és arányosságának alapelve is, a szolgálatok tevékenységének részletes szabályait azonban nem állapította meg.

A szolgálatok működésének teljes – európai színvonalú – törvényi szabályozására az Országgyűlés 1995 decemberében kétharmados többséggel alkotta meg a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényt (Nbtv.).

A hatályos Nbtv. jelenleg is a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok működésének fő jogi bázisa. Átfogóan szabályozza a szolgálatok működését, felsorolja az egyes nemzetbiztonsági szolgálatokat és feladataikat, meghatározza irányítási rendszerüket, továbbá rögzíti a titkos információgyűjtés eszközeit és módszereit.

A jogszabály a Nemzetbiztonsági Hivatalról leválasztotta a titkos információgyűjtéshez technikai háttérrel nyújtó Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot, amelynek kormányzati irányítását – hasonlóan a polgári hírszerzéshez és elhárításhoz – 1996 és 2002, valamint 2007 és 2010 között tárca nélküli miniszter, 2002 és 2007 között a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter látta el.

2010 nyarától – az Nbtv. módosítása után – a szakszolgálat a belügyminiszter irányítása alá került, amelyet rendészeti államtitkár útján gyakorol; a kormány irányítása alatt álló, az ország egész területére kiterjedő illetékességgel felruházott, önállóan működő és gazdálkodó közhatalmi költségvetési szerv.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnak – az ágazati jogszabályokban meghatározottaknak megfelelően – kizárólagos hatásköre van a titkos információgyűjtés külső engedélyhez kötött azon szegmensére vonatkozóan, ahol műszaki-technikai szempontból egyedülálló, komplex, ebből adódóan jelen-

tős anyagi ráfordítást, különleges szakértelmet és tapasztalatot igénylő rendszerek kiépítése vagy speciális szaktudással felvértezett humán erőforrás megléte szükséges.

A fejlesztéseknek és kapacitásoknak a szakszolgálatnál történő koncentrált megjelenítése gazdasági és szakmai előnyöket hordoz, illetve jogi garanciát jelent.

Gazdasági előnyök:

- a rendelkezésre álló költségvetési források nem aprózódnak fel;
- a „megrendelői kör” (partnereink) valamennyi szereplője egyaránt részesül a rendszer által nyújtott fejlesztésekből.

Szakmai előnyök:

- a megrendelői igényekhez alkalmazkodó koncentrált fejlesztés, illetve országos lefedettség;
- folyamatos, huszonnégy órás igénykielégítő, illetve azonnalos reagálási kapacitás;
- hatásköri összeütközések esetén koordinációs képesség;
- a nem azonos elvek alapján megvalósuló eszközalkalmazások okozta dekonspirációs veszély kiküszöbölése.

Jogi garanciák:

- a szakszolgálat a tudomására jutott információkkal semmilyen módon nem rendelkezik, azokat a törvényi szabályozók alapján reprodukálhatatlanul törli a saját nyilvántartásából;
- nincs lehetőség a „készletező” adatgyűjtésre;
- a megrendelő és végrehajtó elkülönülése a társadalmi közbizalmat erősíti;
- független végrehajtó szervként kizárt a külső engedélytől eltérő, vagy azon túlterjeszkedő eszközalkalmazás.

A szakszolgálat nem hagyományos értelemben vett rendvédelmi szerv, és nem is klasszikus titkosszolgálat. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnak nincsenek saját ügyei, nem tartozik a hatáskörünkbe a különböző bűncselekmények felderítése, ellenérdekelt titkosszolgálati törekvések kipuhatólása, vagy az eredeti, hírszerzői tevékenység⁷.

---

⁷ Kivételnek számítanak a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 8. § (1) bekezdés f) pontja alapján ellátandó feladatok. „Ellátja az objektumai műveleti védelmének és személyi állománya, valamint a hatáskörébe tartozó más személyek nemzetbiztonsági ellenőrzésének feladatait.”

A szakszolgálat küldetése, hogy az elképzelhető legspeciálisabb és legtitkosabb eszközök alkalmazásával támogassa mindazon bűnüldöző szervezetek és nemzetbiztonsági szolgálatokat, amelyeknek az említett értelemben vett felderítő tevékenység a hatáskörükbe tartozik.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat számára – központi szolgáltató szervezatként – létkérdés annak a bizonyos mértékben ambivalensnek nevezhető egyensúlyi helyzetnek a fenntartása, amelyben maximális módon bírja a szolgáltatásai igénybevételére jogosult szervezetek bizalmát, miközben nem vesztí el a civil társadalom előtti megbecsültségét sem.

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság a jogosultságai, szerepköréből és pozíciójából adódóan az említettekkel kapcsolatos, tudatos véleményformálásban egyfajta szövetségese – s egyben ellenőre is – tudott/tud lenni a szakszolgálatnak, hiszen a vonatkozó törvényi felhatalmazás alapján gyakorlatilag ugyanúgy ellenőrizheti a nemzetbiztonsági szolgálatok adatkezelését, mint bármelyik civil szervezetét. Ez a független, külső ellenőrzési szerepkör az alapvető jogok szempontjából azért kiemelkedően fontos, mert még egy demokratikus rendszerben sem tud a civil közvélemény közvetlen tapasztalás útján ismereteket szerezni egy titkosszolgálat tevékenységének jogszerűségéről, tekintettel annak minden téren megnyilvánuló konspiráltságára.

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság küldetését, illetve annak súlyát az alaptörvény⁸ VI. cikk (4) bekezdése határozza meg, amely szerint: „*A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi.*” Az alaptörvény⁹ alapvetéseket tartalmazó, B) cikk (1) bekezdéséből pedig, ami független, demokratikus jogállamként határozza meg hazánkat, egyértelműen levezethető, hogy az állam alapjogvédelmi ellenőrző intézményrendszerének hatásköre minden egyes állami szervre, így a nemzetbiztonsági szolgálatokra is ki kell hogy terjedjen.

A hazánkban 2012 januárja óta működő új adatvédelmi intézmény rendkívül autonóm államigazgatási szervnek tekinthető, amely – a korábbi ombudsmani modellel viszonylagos ellentétben – akár igen erős hatósági eszközökkel tudja az álláspontját érvényesíteni. Az előbbieken túl pedig törvény tiltja a hatóság működésébe való bárminemű beavatkozást.

---

⁸ Magyarország Alaptörvénye (hetedik módosításának) VI. cikk (4) bekezdése.

⁹ Magyarország Alaptörvénye B. cikk (1) bekezdés.

Az auditról általában – speciális játékszabályok alkalmazása

A szakszolgálat titkos információgyűjtő tevékenységének, valamint a kapcsolódó adatkezelési folyamatok átfogó adatvédelmi ellenőrzésének megtervezésénél a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság egyfajta módszertani referenciaként vette figyelembe annak a vizsgálatnak az eredményeit, amelyet *Péterfalvi Attila* még adatvédelmi biztosként folytatott le a szakszolgálatnál. A 2003-as ellenőrzés alapvetően az adatkezelés rendjének vizsgálatára irányult, de a végkövetkeztetése, miszerint az adatkezelésünk példaértékű, számottevő mértékben hozzájárult az öntudatunk és a szakmai, valamint a civil közvélemény irányába mutatott nyitottságunk fejlődéséhez.

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság elnöke és a szakszolgálat főigazgatója közötti egyetértésnek megfelelően, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója – a bevezetőben tárgyalt események után, 2015-ben – felkérte a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság elnökét egy olyan átfogó vizsgálat lefolytatására, amelynek deklarált célja a titkos információgyűjtés során alkalmazott teljes eszközrendszer vizsgálata volt, az adatvédelmi aspektusból fontos sarokpontok sérülékenységeinek tekintetében. Az ellenőrzés abszolút precedensjellegű volt, hiszen korábban sem hazai, sem pedig nemzetközi szinten nem került sor arra, hogy egy adatvédelmi hatóság egy titkosszolgálat adatkezelését ilyen minőségben és mélységben ellenőrizze.

A vizsgálatra történő felkészülés és egyeztetések során már a tervezésnél körvonalazódott, hogy a titkos információgyűjtés olyannyira eltér a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság által korábban folytatott vizsgálatok tárgyától, hogy egy teljesen új módszertan kidolgozására van szükség. A koordinációs folyamat során a két szervezet megállapodott abban, hogy egy gyakorlatorientált, rendkívül komplex ellenőrzésre kerül sor annak érdekében, hogy ne csak az adatkezelési szint esetleges problémáit lehessen feltárni, hanem az eszközalkalmazások gyakorlati működésének adatvédelmi vetületeit is.

Az Infotv. által meghatározott eljárástípusok közül (adatvédelmi hatósági eljárás, vizsgálati eljárás, titokfelügyeleti hatósági eljárás, adatvédelmi audit) a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság szakértői a tudomásukra jutott, igen bonyolult szempontrendszer értékelése után a legkevésbé formakényszeres, szolgáltató jellegű eljárást, az adatvédelmi auditot választották ki. Figyelembe vették azt is, hogy az újszerű metodika kialakításához

– és akár menet közbeni formálásához – kifejezetten rugalmas, folyamatos konszenzuson alapuló együttműködés szükséges az ellenőrizni kívánt szervezettel, amit leginkább az auditálás képes nyújtani.

A törvényességnek való teljes megfelelés, valamint a szakszolgálat titkos információgyűjtéshez kötődő szolgáltatásainak igénybevételére jogosult szervezetek bizalmának megőrzése érdekében értelemszerűen arra nem kerülhetett sor, hogy a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság szakértői az adatvédelmi audit során úgynevezett éles adatokat vagy folyamatban lévő ügyeket, esetleg célszemélyeket ismerhessenek meg. Ezen túl bizonyos esetekben még a szakszolgálat – vizsgálatban részt vevő – személyi állománya kilétének konspiráltságára is figyelmet kellett fordítanunk.

Fontos volt annak előzetes rögzítése is, hogy az auditálás során ne az egyes szakszolgálati munkatársak egyedi, szakmai teljesítményét vizsgálják, hanem a szakszolgálat működésének rendszerét, legyen szó akár a fiktív megkeresések érkeztetési folyamatáról, vagy éppen a titkos megfigyelés végrehajtásáról. Ebből adódóan a vizsgálat fókuszpontjában a titkos információgyűjtéssel kapcsolatos – jogi, módszertani, technikai – rendszer(ek) funkciójának, tevékenységének megfelelése állt.

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság munkatársai mindvégig kifinomult tapintattal, egyúttal az objektív megismerésre való törekvéssel jártak el az ellenőrzés során. Ezzel összhangban – a szakszolgálat által alkalmazott különleges eszközök és módszerek védelme érdekében – néhány eszközcselekményt „back office” működési kereteken belül hajtottunk végre, ezek megmutatására azonban magától értődő módon nem került sor. Ilyenek voltak például az online kutatás (kémprogram alkalmazása) technikai részleteinek egyes elemei, a küldemény-ellenőrzések során a speciális bontási technikák szakmai finomságai vagy éppen a titkos kutatás során alkalmazott zárnýtási eljárások.

Az audit végrehajtása, eredményének bemutatása

Az előbbieken részletesen tárgyalt vizsgálati módszer kiválasztását, valamint a speciális „játékszabályok” mindkét részről történő elfogadását, illetve a megfelelő előkészítést követően azután megkezdődhetett az adatvédelmi audit. Csaknem két éven át, összesen harmincnégy modellesemény végrehajtására került sor a gyakorlatban.

Az auditálás során a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság kijelölt szakértői – mint egy fiktív megrendelő szervezet munkatársai – a titkos információgyűjtés modellfolyamatát a következő tárgykörökre bontva, közvetlenül vizsgálták:

- a szakszolgálat szolgáltató szerepkörében – Nbtv. 8. § (1) bekezdés szerinti – (fiktív) megkeresések érkeztetése, ellenőrzése, illetve a (fiktív) megrendelő szervezettel történő kapcsolattartás;
- a szolgáltatás végrehajtása;
- a beszerzett adatok – szükség szerinti – feldolgozása és a keletkezett információk továbbítása a (fiktív) megrendelőnek.

Az audit a titkos információgyűjtés adatvédelmi szempontból érzékeny eszközeire és módszereire fókuszált, illetve kiterjedt a szolgáltató tevékenység minden munkafázisára; ezen belül jelentősebb hangsúlyt kaptak – a statisztikai adatokat alapul véve – azok a szolgáltatások, amelyekből a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat rendszeresen a legtöbbet teljesíti.

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság kijelölt szakértői – akik értelemszerűen átestek nemzetbiztonsági ellenőrzésen, volt személyi biztonsági tanúsítványuk, valamint felhasználói engedélyük és titoktartási nyilatkozatot írtak alá – a modellesemények precíz megtervezése érdekében előzetesen, átfogó módon tanulmányozták a vonatkozó joganyagokat; a külső és belső normákat egyaránt.

A gyakorlatorientált ellenőrzés megvalósítása érdekében a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság – a rendkívül alapos felkészülést követően – a szakszolgálat kijelölt munkatársaival együttműködve kialakított tehát harmincnégy olyan, előzetesen meghatározott fiktív szituációt (modelleseményt), amelynek végrehajtása során a szakszolgálat minden alkalommal választási helyzetbe került egy adatvédelmi szempontból releváns kérdésben.

A tesztek terveit előzetesen csak a szakszolgálat kijelölt kapcsolattartói ismerhették meg, akik a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság elvárásának megfelelően, írásban vállaltak titoktartási kötelezettséget.

A tesztek között számos olyan „stresszteszt” jellegű modellesemény kialakítására és végrehajtására is sor került, amelyek nem – a titkos információgyűjtés során – tipikusan előforduló helyzeteket modelleztek, hanem olyanokat, amelyek valós körülmények között, csekély gyakorisággal megjelenő, igen bonyolult jogi megítélésű szituációk. Ezek esetében a szakszolgálat számára nem volt opció a mindennapi rutinnak megfelelő, jól bevált, szinte ref-

lexszerű válasz, hanem a jogértelmezési finomságok terén kellett állást foglalnia egyes adatvédelmi kérdéskörökben.

A szervezeteink közötti folyamatos egyeztetések általi mozgásteret használva, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság szakértői az adatvédelmi audit során az auditálás eszköztárában szinte teljes körű repertoárját felvonultatták, illetve alkalmazták, hiszen sor került a tevékenységet szabályozó normakörnyezet tanulmányozására, előzetes konzultációkra, prezentációk megtekintésére, szó- és írásbeli felvilágosításkérésre, helyszíni, közvetlen megfigyelésekre, strukturált interjúkra, gyakorlatorientált tesztekre, hang- és képrögzítéssel járó dokumentálásra stb.

A tesztek technikai hátterének megteremtése érdekében a hatóság egyes esetekben például preparált csomag- vagy levélküldeményeket készített elő, illetve a telefonlehallgatások ellenőrzéséhez egy tökéletesen szeparált elektronikus hírközlési tesztkörnyezetet alakított ki, amelyen az ellenőrizendő kommunikáció zajlott. Az audit módszertanának részletes bemutatása a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság 2016. évi országgyűlési beszámolójában olvasható¹⁰.

Utólag már mókásnak tekinthető pillanatok is fűszerezték a tesztek végrehajtását.

Talán a legjobb példa erre, amikor a küldemény-ellenőrzést vizsgáló egyik modellesemény végrehajtása során munkatársaink két hosszú, barna, feltehetően női hajszálát találtak egy csomagküldemény konspirált bontásakor. Bár az ellenőrzés iránya nyilvánvalóan nem az ilyen praktikus értelemben vett konspirált végrehajtás vizsgálata volt, körültekintő, és érthető szakmai okokból „kellően paranoid” munkatársaink nyilván arra gondoltak, hogy a hajszálak, illetve azok felfedezése hozzátartozik a teszt eredményes teljesítéséhez. Természetesen később kiderült, hogy az agyafűrt preparátumnak gondolt hajszálak teljesen véletlenül kerültek a csomagra, nem a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság szakértőinek rafináltsága folytán. Az életszerűség eddig azért nem terjedt, mint ahogy az audit scope-ja sem terjedt túl az adatvédelmi relevanciájú szabályok és alapelvek érvényesülésének vizsgálatán.

Az ellenőrzési cselekmények tapasztalatainak részletes kiértékelését a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság egy terjedelmes összefoglaló jelentésben, egy kiemelkedő szakmai színvonalú és igen hasznos

---

¹⁰ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2016. évi tevékenységéről. Budapest, 2017. https://www.naih.hu/files/NAIH-BESZ-MOL--2016_MID-res.pdf

dokumentációban rögzítette, majd adta át a szakszolgálat számára; az abban található érzékenyadat-tartalom miatt – ellentétben a szokásos eljárással – nem tettük közzé a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság honlapján.

A következő idézetek mindegyike az adatvédelmi audit vezetője és szakértői által készített jegyzőkönyvből¹¹ való:

- „*az összefoglaló értékelésben rögzített tények visszaigazolják azt, hogy az NBSZ magas szakmai színvonalon és a jogszerű adatkezelés iránt elkötelezetten hajtja végre a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényben meghatározott feladatait...*” (Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság);
- az Nbtv. szabályozási rendszerében a „*megrendelő szervezet – szolgáltató szervezet*” szerepkörök elválasztása törvényességi kontrollfunkciót ruházott az NBSZ-re azáltal, hogy a szolgáltatónak ellenőriznie kell azt, fennállnak-e a szolgáltatás teljesítésének jogi feltételei, vagyis az NBSZ előzetesen ellenőrzi és visszautasítja vagy kijavíttatja a törvénysértő megrendeléseket...” (Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság);
- „*indokolt, hogy egy szervezetben koncentrálódik a titkos megfigyeléshez szükséges speciális technika és szakértelem... az audit alapján megállapítható, hogy a végrehajtás törvényességének biztosítása a Szakszolgálatnál olyan fontos szempont, amelyet a szervezet akár a megrendelő szervezettel szemben is érvényesít...*” (Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság)
- „*a Hatóság az NBSZ szakértőivel együttműködve kidolgozta azt a módszert, amely a jogszabályi előírások maradéktalan betartása mellett alkalmas a titkos információgyűjtő tevékenység komplex adatvédelmi ellenőrzésére...*” (Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság)
- „*az NBSZ minden esetben figyelembe vette az alkotmányos/adatvédelmi követelményeket és megtagadta a fiktív megrendelő szerv próbálkozásait a törvény kijátszására...*” (Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság);
- „*az NBSZ által követett jogértelmezés és joggyakorlat az Nbtv. által meghatározott keretek közé esik, ezért adatvédelmi szempontból nem kifogásolandó...*” (Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság);
- „*az NBSZ belső normái olyan feladat ellátási és eljárási rendet írnak elő, amelyek a személyes adatok védelmének követelményeivel konform módon töltik be a törvényi szabályozás kisebb hézagait és szabályozzák a szervezet tevékenységét...*” (Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság).

¹¹ Péterfalvi Attila – Bíró János: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat adatvédelmi auditjának értékelése. Budapest, 2017. december. Nem publikált kiadvány.

Tanulságok, következtetések, nyomon követés

Az eddig teljesen járatlannak tűnő út – az egyedülálló módszertan – az auditálási folyamat során mindkét szervezet számára fokozatosan egyre biztonságosabbá és megnyugtatóvá vált, hiszen a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság szakértői közvetlen, „kézzelfogható” ismeretszerzés útján szerezhettek tapasztalatokat a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat gyakorlati működésének jogszerűségéről és adatvédelmi megfelelőségéről. A szakszolgálat munkatársai pedig számukra újszerű, kifejezetten friss, esetenként az általuk megszokottól teljesen eltérő szempontok szerinti megközelítéssel tekinthettek az ellenőrzési cselekmények végrehajtásakor a mindennapi, rutinszerű tevékenységükkel kapcsolatos, potenciális adatvédelmi sérülékenységekre.

Az eredmények alapján a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság véleménye¹² szerint „*az audit messzemenően visszaigazolta az NBSZ elkötelezettségét az adatkezelés törvényességét illetően, ugyanakkor a tesztek a titkos információgyűjtéssel kapcsolatos tevékenységek néhány olyan részletét is feltárták, amelyekkel kapcsolatban a Hatóság az adatvédelmi követelmények magas szintű érvényesítése érdekében észrevételekkel és javaslatokkal élt*”.

Az audit rendelkezésre álló dokumentumai hihetetlen gazdag ismeretanyagot jelentenek a szakszolgálati tevékenység adatvédelmi aspektusai iránt érdeklődő, és persze egyidejűleg ilyen szempontból arra illetékesek számára. Mégis, az auditot röviden, majdhogynem statisztikai szemlélettel összefoglalva a következők állapíthatók meg.

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság a szakszolgálat hathatós közreműködésével az audit során a szolgáltatási kínálatunk adatkezelési szempontból legérzékenyebb elemeinek átvilágítása érdekében harmincny, a megrendelést, a teljesítést (eszközalkalmazást), a közbenső és utólagos adatkezelési folyamatokat hűen és teljeskörűen utánzó modelleseményt hajtott/hajtatott velünk végre, amelyeket negyvenegy ellenőrzési cselekményben vizsgált és rögzített. Az ellenőrzési cselekmények, illetve azok kiértékelése nem tárt fel jogellenes adatkezelési gyakorlatot.

– Harmincegy ellenőrzési cselekmény esetében a konklúzió az adatvédelmi követelményeknek való teljes megfelelés volt.

---

¹² Uo.

- Nyolc esetben fogalmazott meg a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság magas szintű adatvédelemre irányuló javaslatot a jelenleg is jogszerű adatkezeléssel kapcsolatban.
- Ezen kívül két ellenőrzési cselekmény kapcsán jelzett a hatóság olyan korrekciós javaslatot, amely jövőbeli, potenciálisan jogsértő adatkezelési szituáció megelőzésére vonatkozott.

Az audit tapasztalatairól készült jegyzőkönyv¹³ ajánlásait és észrevételeit feldolgoztuk, kiértékeljük és bár a tevékenységünk jelenleg is jogszerűen zajlik, a magasabb szintű adatvédelem elérése érdekében teendő feladatok megvalósítására intézkedési tervet készítettünk, amelynek ütemezett végrehajtása napjainkban is tart.

A konkrét esetekre vonatkozó javaslatok alapján a kötődő munkafolyamatainkat átvizsgáltuk, ezek korrigálása ütemezetten folyamatban van; az adatvédelmi változásmenedzsment-keretrendszert azonban már kidolgoztuk, amelyet a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság a technikai vonatkozású szolgáltatásokkal összefüggő jogértelmezési kérdések bonyolultságára, valamint a technikai környezet folyamatos változékonyságára tekintettel javasolt kialakítani és mielőbb bevezetni.

Az adatvédelmi audit tehát számos ponton hagyott nyomot a szakszolgálat életében. Felülvizsgáltunk több munkafolyamatot, tökéletesítettünk bizonyos mozzanatokot, pontosítottunk egyes belső szabályzatainkon, vagy éppen finomhangoljuk technikai eszközeink, rendszereink működését. A legfontosabb hatás azonban nem ilyen kézzelfogható, ugyanis a szervezeti kultúra egészen más szegmensében következett be. Ez pedig a közös tudások és hivatkozások területe, mégpedig egy olyan íratlan ismeretanyagra vonatkozóan, amely csak az adott szervezet, jelen esetben a szakszolgálat sajátja.

Nos, véleményünk szerint nincs az a továbbképzés vagy érzékenyítő tréning, amely annyit adna, annyira közel hozná, izgalmassá és átélhetővé tenné az adatkezelés elvi és gyakorlati kérdéseit, mint amennyire az audit, illetve az abban való közreműködés tette. Az ellenőrzési cselekményekben való tevéleges közreműködés körülbelül annyival izgalmasabb az adatkezelésre vonatkozó jogszabályok tanulmányozásánál, mint amennyire egy joghallgató számára egy érdekesítő, borzongató thriller megtekintése vonzóbb perspektíva a büntetőeljárás kódex átmeneti rendelkezéseinek befűlázásánál.

---

¹³ Uo.

Végezetül legyen szabad megosztani az olvasóval egy sajátos életérzést. A szakszolgálat unikális rendeltetésű, különleges szolgáltató szervezet, amely immár két évtizede folyamatosan csiszolja, finomítja azokat a képességeit, érzékeit, amelyek elengedhetetlenek a környezetünk, illetve a saját magunk által támasztott követelményeknek való megfeleléshez.

E kompetenciák sorában jelentős helyet foglal el egyfajta jogtudatosság, illetve érzékenység, ami egy nagyon komoly jogalkalmazói jogértelmezési munka keretében él és fejlődik. Túl az auditon, immár mondhatjuk, hogy ehhez a fejlődéshez (is) találtunk olyan partnerra, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságra, amely szervezet az autonómiájából adódóan képes kellő távolságtartással, higgadtan és elfogulatlanul visszajelzést adni a tevékenységünkről.

Nehéz visszaadni azt a jóleső érzést, amely akkor töltött el minket, amikor a hatóság – alapos vizsgálódás után – visszaigazolta egy-egy saját bázisú jogértelmezésünk, illetve azon alapuló gyakorlatunk helyességét. Azt gondoljuk, ilyesmit érezhet egy tudományos-fantasztikus filmben, a távoli galaxisban magányosan bolyongó asztronauta, amikor más civilizáció nyomára bukkan: „Nem vagyok egyedül!”